

judicata fuerit generaliter sufficiens; vel etiam poterit aliquod majus tempus concedere ad recogitandum, et revocandum in memoriam speciem voti, etiamsi necesse sit transgredi tempus præfixum ad jubilæum, prius quam dispensatio consummetur, juxta doctrinam proxime datam. Tunc autem oportebit ut vobis obtinuerit jubilæum; nam quacumque ex causa id prætermiserit, eo ipso erit inhabilis ad recipiendam postea dispensationem.

16. *An qui in prima hebdomada jubilæi, dispensationem in votis concedentis, consecutus est id, etiamsi in secunda novum votum emittat, possit ab illo dispensari.* — Tandem hic potest inquiri de his jubilæis quæ conceduntur, ut intra duas hebdomadas obtineantur, si quis, postquam in prima hebdomada, factis omnibus diligentiis, consecutus est jubilæum, et commutationem votorum quæ antea emiserat, postea novum votum emittat, an possit in virtute ejusdem jubilæi commutationem illius voti obtinere in secunda hebdomada. Aliqui enim affirmant posse illam commutationem obtinere, dummodo faciat omnia opera requisita ad obtinendam iterum gratiam jubilæi. Ita tenet Henric., lib. 3 de Pœnit., cap. 16, num. 3, et lib. 7 de Indul., cap. 11, in princ. Supponit autem haec opinio posse ex vi talis jubilæi effectus ejus, non tantum semel et in altera hebdomada, sed etiam bis et in utraque obtineri a quocumque, qui voluerit in utraque hebdomada requisita opera facere; qua suppositione facta, recte infert idem esse dicendum, tam de absolutione a casibus reservatis, quam de commutatione votorum. Illud autem suppositum fundat in generali principio, nimirum, quod si privilegium concedat indulgentiam pro aliquo tempore, non est ita restringendum, ut semel tantum obtineri possit intra illud tempus, sed etiam plures, si repetantur necessariae preces, vel alia opera similia, juxta opinionem Angel., Rosel., Navar., et aliorum, quos ipsi referunt. Et favet etiam opinio Navarri, asserentis in anno jubilæi posse aliquem bis et plures intra illum annum effectum et omnem gratiam illius jubilæi obtinere, si Romæ existens plures opera requisita faciat.

17. *Resolvitur dubium superius negative.* — Sed quia valor indulgentiae et concessio privilegii pendent ex forma et verbis ejus, ideo argumenta a simili sunt inefficacia in ista materia, nisi in omnibus servetur similitudo, quod hic sine dubio non fit. Et ideo non est necesse in præsenti expendere veritatem illius

opinionis de indulgentia pro aliquo tempore indefinite concessa, de qua quomodo limitanda sit, dixi in 4 tomo tertiae partis, disput. 57, sect. 1. Neque etiam circa opinionem Navarri de anno jubilæi nunc immorari necesse est; nam forma concessionis (ut dixi) semper erit consideranda, et consuetudo multum valere poterit ad interpretationem ejus. In præsenti ergo dico: considerata ordinaria forma, sub qua concedi solet jubilæi gratia intra duas hebdomadas obtinenda, videtur fere certum, semel tantum in una vel altera hebdomada obtineri posse, et non semel in prima, ac iterum in secunda. Ratio est, quia non conceditur copulative, ut in una et altera hebdomada obtineri possit, nec indefinite, ut pro illis duabus hebdomadibus comparetur, sed expresse sub forma disjunctiva, verbi gratia, *qui prima hebdomada post publicationem, vel in sequenti post illam, etc.* Quæ forma verborum vel alia æquivalens sæpe repetitur in ultima Bulla jubilæi concessa a S. D. N. Paulo V, hoc anno 1608. Et ex toto contextu manifeste constat, intentionem ejus esse concedere unam tantum plenissimam indulgentiam ac remissionem, et facultatem ad absolvendum a reservatis, etc., *hac vice tantum*, ut ibidem dicitur, id est, una vice in una vel altera hebdomada, et in ordine ad unam indulgentiam. Unde constat idem dicendum esse de votis; ideoque si post lucratam indulgentiam in prima hebdomada, votum emittatur in principio secundæ, jam non poterit commutari virtute ejusdem jubilæi, quia delegatio ejus respectu talis personæ finita jam est.

CAPUT XVII.

UTRUM AD DISPENSATIONEM VOTI SIT CAUSA NECESSARIA?

1. *Quæ causa sit necessaria ad valorem dispensationis in votis, quæ datur a Summo Pontifice.* — *Aliorum opinio.* — Quæstionem hanc non extendimus ad commutationem, quia in illa non potest habere generalem resolutionem, nisi prout dispensationem includit, ut in fine capitul. dicemus. Supponimus autem necessariam esse causam, ut licite dispensatio concedatur; nam hoc modo etiam in legibus humanis necessaria est, ut est notum apud omnes, et dicemus in materia de legibus, et hic constabit a fortiori ex dicendis. Quæstio ergo est an sit necessaria haec causa ad va-

CAP. XVII. UTRUM AD DISPENSATIONEM VOTI SIT CAUSA NECESSARIA.

lorem dispensationis, quam tractabimus de Summo Pontifice; nam inde a fortiori constabit, quid dicendum sit de reliquis. De Summo ergo Pontifice dixerunt aliqui (ut D. Thom. refert) validam esse dispensationem voti pro arbitrio Papæ datam absque alia causa. Fundamentum eorum erat, quia in omni voto includitur illa conditio: *Nisi Papa aliud disposuerit*, quam colligebant ex cap. *Venientis*, de Jurejur., cum similibus. Videaturque haec opinio accommodata ad pacandas conscientias, quia alias si valor dispensationis pendet ex causa, vix aliquis poterit esse securus. Et confirmatur, quia si esset tanta haec necessitas, maxime quia dispensatio in votis attingit jus divinum; sed hoc non est, quia non dispensatur in jure naturali, ut supra dixi, et licet dispensetur aliquo modo in jure Dei, id est, in bonis, in hoc genere dispensationis non est tam necessaria causa. Nam decimæ etiam computantur inter bona Dei, et dispensatio eorum est valida, licet sit injusta. Beneficia etiam sunt bona Dei, et tamen, licet dentur indignis, collatio tenet, præsertim si a Summo Pontifice fiat; ergo.

2. *Dispensatio voti sine causa legitima est nulla.* — Nihilominus dicendum est, dispensationem voti datum sine causa legitima, esse nullam, et obligationem non auferre. Est communis sententia: D. Thom., d. art. 12, et 4, d. 38. Ubi Richar., Palud., Suppl. Palaci., et alii; Cajetan., dicto art. 12, et verb. *Dispensatio*, in Summ.; ubi etiam Sylvester, quæst. 3, *Votum*, 4, quæst. 3, et alii Summittæ sub eisdem verbis; et Anton., 2 part., titul. 11, c. 2, § 9; Navarrus, c. 12. n. 57 et 76; Soto, lib. 1 de Justit., quæst. ult., art. 2, et lib. 7, quæst. 4, art. 3; Gigas, de Pension., quæst. 6, num. 16, et communiter Canonistæ cum Glossa, in capit. *Non est*, de Voto, præsertim Panormitan., num. 7; Innocen., in c. 1, de Renun.; Felin., in cap. *Quæ in Ecclesiærum*, de Constit., num. 25, et in capit. *Ad audientiam*, secundo de Rescript., num. 4; Imol., in cap. *Cum olim*, de Cleric. conjug.; Archid., in cap. 1, d. 85, et in cap. *Auctoritatem*, 15, quæst. 6, ubi Raymundum, Speculat. et alios allegat, qui omnes fere indifferenter loquuntur de juramento promissorio, et voto.

3. Ratio ergo est, quia inferior dispensans in lege superioris non potest valide dispensare sine causa et pro libito, ut suppono ex materia de legibus, tum quia præjudicat juri superioris; tum quia voluntas inferioris non est per se efficax ad mutandam voluntatem superioris solo suo arbitrio. Neque est verisimile superiore concessisse illi talem facultatem, sed ad summum ut se gereret tanquam fidelis dispensator, et prudens. Ergo multo minus potest Papa valide dispensare sine causa in voto, quia dispensat aliquo modo in jure divino naturali, saltem subtrahendo illi proximam materiam, quam nulla humana potestas auferre poterat, nisi ex commissione divina. Probatur consequentia, quia in tali dispensatione Papa non mutat aliquid quod sua voluntate sit constitutum, ut per solam suam voluntatem tanquam per principalem causam possit valide talem mutationem facere; ergo dispensat cedendo juri ipsius Dei ex commissione ipsius Dei, et consequenter non dispensat ut dominus, sed ut minister, qui non potest excedere commissionem suam; ergo si remittat sine causa, nihil facit, tum quia operatur ut dominus; tum etiam quia excedit commissionem, quia non agit ut fidelis dispensator, sed ut dissipator. Sicut inter homines procurator vel oeconomicus remittens debita domini sola voluntate, nihil faceret, et mandatarius excedens finem mandati non operatur valide. Sic etiam in materia de indulgentiis ex eodem principio diximus, necessariam esse causam ad indulgentiarum valorem.

4. *Idem dicendum de Episcopis et reliquis habentibus potestatem delegatam.* — *Discrimen inter legem pontificiam et votum, per ordinem ad dispensationem.* — Atque hinc constat primo idem esse a fortiori dicendum de Episcopis, tum quia ratio facta magis in illis convincit, tum etiam quia illi non possunt valide dispensare in legibus Papæ sine causa; ergo multo minus in votis. Constat secundo idem esse dicendum de omnibus dispensantibus potestate delegata, quia non possunt majorem potestatem accipere a delegante, quam in ipso sit; ergo si delegans non potest dispensare sine causa, multo minus delegatus. Constat tertio esse magnum discrimen inter legem Pontificiam et votum: nam lex est posita per voluntatem Pontificis, et ideo per eamdem potest valide auferri, etiamsi male auferatur sine causa, ut suo loco dicemus; votum autem licet fundetur in promissione profecta a voluntate humana, tamen postquam facta est, et a Deo acceptata, pendet ex voluntate Dei, et non nisi juxta commissionem ejus potest auferri.

5. *Commutatio vel diminutio, si nulla est cau-*

sa, totus actus fuit nullus. — Constat quarto, idem cum proportione esse dicendum de commutatione, quae in minus fit. Nam si nulla fuit causa, tam ad commutationem quam ad diminutionem, totus actus fuit nullus, quia totus fuit ultra potestatem: si vero erat justa causa commutandi, non tamen diminuendi, tunc dispensatio partialis nulla fuit proportionali ratione; commutatio autem quoad partem sustineri poterit, quia habet omnia requisita, et *utile per inutile non vitiatur*, ut habet regula juris 37, in 6. Quod procedit, quando actus potest dividiri, et vitium unius partis non redundat in aliam, ut Glossa ibi sentit, et notat Panormit., in cap. *Dilectus*, 1 de *Præbend.*, in 6. In præsentि autem separabilis erit partialis commutatio a partiali dispensatione, quando materia voti divisibilis fuerit, et possit per partes impleri, ut recitare quotidie Rosarium, vel quid simile. At vero si sit materia indivisibilis, ut religio, peregrinatio, etc., non videtur habere locum partitio, et ideo totum actum esse invalidum. Dico tamen posse valere actum, et manere obligacionem addendi aliquid obligationi, prudenti arbitrio, quia supponitur causa commutandi, et potest ac voluntas superioris ad tollendam vel mutandam obligationem.

6. *Fit satis ad fundamentum oppositæ sententiae.* — Fundamentum autem contrariae sententiae falsum supponit, quia nulla talis conditio includitur in votis, alias non probaretur inde posse Pontificem dispensare vota, sed posse irritare illa, quod falsum esse supra, c. 1 et sequentibus, ostensum est. Nec in cap. *Veniens*, dicitur voluntatem Papæ esse exceptam in juramento, sed jus superioris, quod longe diversum est, ut latius in materia de juramento et in superioribus est dictum. Neque ex hac doctrina sequitur anxietas vel inquietudo conscientiae, quia si quis bona fide procedat, et causam veram proponat, quam sufficientem ipse existimat, iudicium ejus Prælato relinquento, tunc secure procedit judicium Prælati sequendo, pro quo semper præsumere debet, argumento cap. *In præsentia*, cum Glos. ibi, de Renunt., et c. *Quid culpatur*, 23, q. 1; et ita docuit D. Thomas, art. 12, ad 2. Ad confirmationem ex dictis patet responsio, nam per hanc dispensationem licet non relaxetur proprie lex divina, seu naturalis, subtrahitur illi materia cedendo eidam debito divino, quod jus divinum potest appellari, quod nemmo infra Deum potest remittere tanquam dominus, sed solum ut fidelis dispensator, ac su-

binde ex justa causa, et Dei negotium principaliter agendo. De exemplis autem ibi allatis, in suis propriis locis agendum est, ut alibi dixi, in tract. de Indulg. et in tract. de Decimis.

7. Solet autem hic consequenter queri, quae sint justæ cause dispensandi in votis: quae res magis pertinet ad factum quam ad jus, et ideo vix potest sub doctrinam cadere. Sed ut rationem aliquam, vel regulam assignemus ad referendum judicium in hujusmodi causis, adverto, interdum hanc causam posse sumi ex modo vovendi, aliquando ex conditione ipsius materiae per se spectatae, aliquando ex conditione personæ, seu comparatione materiae ad talem personam, aliquando ex nova rerum cognitione, quæ per experientiam comparata est, aliquando ex nova mutatione, sœpe ex necessitate aliqua extrinseca pertinente ad commune bonum. Denique potest etiam ori ex causa extrinseca pertinente ad bonum aliquorum privatorum. Ex quibus variae possunt assignari regulæ.

8. *Aliquæ regulæ ad cognoscendum quae sint causæ justæ ad dispensationem et commutationem votorum.* — *Prima regula.* — Prima sit: ex imperfecto et indiscreto modo vovendi sœpe sumitur justa causa dispensandi in voto. Hanc fere omnes ponunt tractantes de votis factis ex metu, vel ex calore iracundiae, vel alterius subitæ passionis non tollentis requisitam deliberationem, impedientis autem perfectam et prudentem; et hoc etiam spectant vota puerorum, etiam puberum, quando discretio non multum supplet etatem. Nam cum obligatio voti oriatur ex libera voluntate, diminutio hujus libertatis vel voluntatis diminuit obligationem, et ita de se dat causam remittendi, vel in totum, vel ex parte. Ita sumitur ex Cajetano, d. q. 88, art. 1, dub. 3; Palud., 4, d. 38, q. 4, art. 4, concl. 5; Ant., 2 p., tit. 11, c. 2; Soto, 1. 7, de Just., q. 4, art. 2; Sylv., *Votum*, 2, quæstione decimateria, in fine; Navarr., c. 12, n. 22 et 27; Panor. et Canonistis, in c. 2, de Voto; et colligitur ex textu.

9. *Secunda regula.* — Secunda regula est: ex parte materiae sumitur legitima causa dispensationis, quando moraliter potest esse occasio ruinæ, sive per se spectata includat tale periculum respectu hominum communiter, sive in particulari considerata per ordinem ad talem personam, quae dispensari vult. Nam res et causæ morales magis sunt in individuo considerandæ, pensatis omnibus circumstan-

tis, quam in universalis ex absoluta conditio ne rerum. Sumitur hæc regula ex Richar., d. d. 38, art. 9, q. 4. Exempla sunt in voto nunquam peccandi mortaliter, quia talis materia moraliter est periculosa et nociva. Item in voto non petendi debitum in conjugato, est enim ex se periculoso. Item in voto simplici castitatis, respectu personæ, quæ longa experientia cognovit se fragilem, et vix posse contineri, et sic de aliis. Et juxta hanc regulam intelligo quod D. Thomas ait, d. art. 10, et eum eo Sylvest., *Votum*, 4, et alii, tunc votum recte dispensari, quando id, quod promissum est, invenitur esse malum, vel incipit esse malum, vel inutile. Non enim debet intelligi de illo, quod revera est omnino malum, vel inutile, vel non bonum; sic enim votum esset nullum, et non esset necessaria dispensatio; intelligitur ergo de illo, quod, licet in se non sit malum, præbet occasionem mali, non quia per se illam afferat, sed ex hominis fragilitate. Et hue etiam spectat periculum spiritualis nocimenti ipsius voventis, quod posuit Richar. supra, art. 9, q. 4, et sumitur ex c. *Veniens*, Qui clericis vel voventes, juxta probabilem intellectum. Et docent omnes; quia tale periculum multum derogat fini voti, et cavendum est, saltem per dispensationem, ne quod pro charitatis perfectione introductum est, in ejus dispendium vergat, juxta regulam Bernardi de præcepto et dispensatione. Neque oberit, quod periculum illud ortum fortasse sit ex culpa habentis votum, quia satis est quod insit, et alio convenienti modo vitari non possit. Ut patet in eo qui post votum castitatis matrimonium contraxit, quia non obstante priori culpa, subveniendum illi est, ut securius vivat.

10. *Tertia regula: si votum impedit majus bonum, datur legitima causa dispensationis illius.* — Tertia regula sit: si votum impedit majus bonum spirituale voventis, inde sumi potest legitima causa dispensationis vel commutationis. Ita D. Thomas et omnes. Et ratio est clara, quia votum debet esse de meliori bono, et consequenter deviat a fine voti, si impedit majus bonum; unde non solum in casu certo, sed etiam in dubio sumitur hinc sufficiens causa, ut recte D. Thomas docuit. Nam etiam illud dubium derogat severitati voti et conscientiae, ideoque ad aliquam relaxationem, vel recompensationem sufficit. Imo addit Richardus supra, et satis esse quod ex dispensatione voti speretur major fructus et spiritu lis utilitas, et est valde rationi consentaneum, cum hoc sit per votum principaliter intentum.

12. *Quædam Soti limitatio.* — Oppositum autem dixerunt aliqui Canonistæ, præsertim Glossa, in cap. *Non est*, de Voto. Sed fundatur in falso principio, quod in voto non habeat lo-

cum dispensatio, sed pura interpretatio, quod supra improbatum est. Addit vero Soto hanc causam habere locum, quando ex re ipsa oriatur, vel ex naturali conditione, seu complectione personæ, non vero si difficultas oriatur ex prava consuetudine, quia non debet quis ex sua malitia commodum reportare. Sed hoc intelligendum est juxta dicta in secunda regula, scilicet, nisi ex voto, adjuncta prava consuetudine, oriatur animæ periculum; nam tunc causa erit justa, neque reportabitur commodum ex iniuitate, sed indulgentia ex materia. Præsertim vero quia carere voto per se non est commodum, per accidens autem potest expedire, etiam per occasionem culpa contractam. Dixi autem necessarium esse ut haec difficultas denuo suborta sit, vel in re ipsa, vel in cognitione voventis, quia si a principio inerat, et fuit cognita, per se non dat causam dispensationi, quia tota illa difficultas voluntarie fuit Deo oblata; unde nisi aliquid novi accidat, vel periculum subortum sit, vel per experimentum cognitum, sola rei arduitas non dat causam, alias omne votum de re ardua posset sine alia causa dispensari, quod plane falsum est; oportet ergo ut difficultas fuerit involuntaria aliquo modo, vel per temerariam devotionem juxta primam regulam, vel per novam rei mutationem juxta hanc quartam, vel certe propter novum periculum, vel novam ejus cognitionem juxta secundam et tertiam.

13. *Quinta regula: de causa dispensandi in voto, quæ sumitur ex publico bono.* — Quinta regula est, causam legitimam dispensandi in voto sumi posse ex necessitate, vel magna utilitate pertinente ad publicum et commune bonum. Est certa et communis, sumiturque ex c. Non est, c. Magnæ, c. Ex multa, cum similibus, de Voto. Ratio autem est, quia bonum commune est divinius, et privato preferendum. Item quia tunc non privatur vovens spirituali commodo, quia apud Deum multum meretur subveniando communi bono, per quod recompensatur voti obsequium. Unde extenditur hæc regula, ut locum habeat etiam in gravi necessitate domus vel familie, quia etiam his subvenire est opus pietatis, quod interdum Deus hoc præfert operi religionis. Maxime cum pietas ipsa possit propter Deum exerceri. Et ita sentit Soto supra; clarius Navar., n. 77: *Licet quidam (inquit) contrarium senserint, quos non refert. Videtur autem id sentire Turrec., cum Hugo., in cap. Requiritis, § Nisi rigor, d. articulo quarto. Sed ea, que*

adducit, nihil in contrarium probant, imo ex eod. § *Nisi rigor*, cum Decretis sequentibus, potest colligi quod diximus, et juvant etiam c. 1 et 2, de Voto, et usus hoc maxime confirmat. Et in materia de legibus idem cum proportione dicitur de legum dispensationibus, ut patet ex D. Thom. 1. 2, q. 97, art. 4.

14. *Sexta regula, consulendum esse hac in re prudentis arbitrium.* — Major causa postulatur ad dispensandum in graviori voto. — Ultima regula sit, quam omnes tradunt, et sola sufficit, sufficientiam hujus causæ prudenti arbitrio esse definiendam, nec posse certam aliam regulam prescribi. Nam quæ traditæ sunt, deserviunt ad firmandum animum dispensantis. Oportet enim præ oculis habere, non semper singulas sufficere ad votum omnino tollendum, sed sœpe esse plures conferendas. Item, proportionem esse servandam inter occurrentem causam et votum; nam in voto graviori major causa postulatur. Item, licet forte votum fuerit temere factum, si tamen non nocet, sed potius utile invenitur, non erit illa sufficiens causa tollendi votum. Cavendum est etiam scandalum in dispensatione voti, ut bene advertit Turrec. supra, quod intelligitur de scandalo pusillorum, nam si sit Pharisæorum, non est multum curandum, præsertim quando res est justa et expedit, ut significat Innocentius III, in c. Magnæ, de Voto. Ubi ipse advertit, tria esse in hac dispensatione spectanda, scilicet, *quid liceat secundum æquitatem, quid deceat secundum honestatem, et quid expediatur secundum utilitatem;* nam si haec observentur, licita et valida erit dispensatio. Omnia vero ista pendent ex causis enumeratis, et ex illis prudenti arbitrio sunt elicienda.

15. *Aliquot corollaria.* — Primum: quibus modis fiat commutatio in minus. — Atque ex his sequitur primo, etiam esse necessariam causam proportionatam ad commutationem voti, quando fit in minus; quid enim dicendum sit in commutationibus in melius vel æquale, dicemus in duobus capitibus sequentibus. Commutatio vero in minus duobus modis intelligi potest. Primo, si totum committetur in partem ejusdem rationis, ut si jejunium quotidianum commutetur in jejunium trium dierum in hebdomada. Et tunc illa non est proprie commutatio, sed partialis dispensatio, ut constat; nam tollitur ex parte votum, ad quod requiritur proportionata causa, ut probant omnia adducta, sed levior sufficiet, ut per se notum est. Alio modo fit propria com-

mutatio omnino in onus specie diversum, sed tiae videtur petere principium; nam si causa non postulet dispensationem, quia compensatio sufficit, non est cur credamus, Dominum dedisse potestatem ad dispensandum in eo casu, cum in eo revera non subsit legitima causa ad dispensandum. Unde, cum dicunt alieui data esse potestas ad dispensandum et commutandum, non accumulativa (ut sic dicam) pro eisdem casibus et causis intelligendum est, sed secundum partitionem accommodam, scilicet, ad dispensandum quando necessarium est, vel ad commutandum quando sufficit.

16. *Secundum corollarium: an uti liceat absoluta dispensatione si commutatio sufficiat.* — *Sotii opinio.* — *Sancii opinio contraria.* — Secundo sequitur ex dictis resolutio illius quæstionis supra hue remissæ, an liceat ei, qui potest dispensare et commutare, uti absoluta dispensatione, si commutatio sufficiat ad subveniendum necessitatibus subdit? Nam Soto, l. 7, q. 4, § *Hinc ergo*, absolute dicit non licere, sive ex parte dantis, sive ex parte petentis; et hoc sequitur Emmanuel Rodriguez, in Sum., 2 p., capit. 100, numero quarto. Unde videatur sequi, non esse validam tam dispensationem; nam in hac materia, illicita et invalida dispensatio videtur coincidere juxta supra dicta. Nam si causa sufficiens subest, sicut dispensatio est valida, ita et licita; et si non subest, nec valida erit, nec licita. At vero Sanc., lib. 8 de Matrimonio, disp. 9, num. 28, non solum validam esse dicit tam dispensationem, sed etiam licite dari, si subsit justa causa. Quod confirmat ex usu Ecclesiæ, quia in votis sœpissime utuntur Praelati dispensatione, non curando an commutatio sufficeret. Et rationem reddit, quia non est infidelis dispensator, qui utitur potestate data a domino; sed Deus dat Praelato potestatem indifferenter ad dispensandum et commutandum, si causa subsit; ergo.

17. *Sed imprimis satis potest dubitari de usu; nam iura semper adjungunt aliquam recompensationem, ut videre licet in cap. 1 et 2, et cap. Magnæ, et seq., de Voto, et in Rescriptis Pontificiis vix conceditur dispensatio, vel potestas dispensandi nude, sed vel sola commutatio, vel saltem semper adjungitur aliqua recompensatio.* Ethoc fatetur idem Sanc., eodem libr., disput. 2, numero quinto, dicens, Pontificem in omnibus suis dispensationibus votorum, commutationem aliquam miscere, et auctores omnes consulere, ut ita fiat; unde fit verisimile, etiam Episcopos hoc observare. Usus ergo potius videtur probare opinionem Soti. Ratio etiam secundæ senten-

19. Quando non sit licitum dispensare, sed commutare votum. — Secundo dicitur, sœpe

esse posse sufficientem causam ad commutandum, et non ad dispensandum absolute, et tunc non esse licitum dispensare, etiam illi qui utramque habet potestatem, sed tantum commutare. Ita sumitur ex Cajetano, d. q. 88, art. 12; Navar., c. 12, num. 63, est quae per se satis clara, quia hoc videtur frequentius et ordinarie contingere. Nam si sit votum reale, vix aliquis est tam pauper, qui non possit aliquam partem implere, vel in eadem specie operis, vel in alia per commutationem sine magno gravamine; et idem est cum proportione in votis personalibus, quia semper potest fieri aliquod opus pietatis in alia specie. Et ita vix potest esse causa quae cogat ad tollendam omnino obligationem, nisi interveniant circumstantiae positae in priori assertione, quae rarae sunt. Ex hac vero priori parte sequitur posterior, et eam probat fundamentum Sotii, quia ad fidelitatem dispensatoris pertinet, non liberaliter relaxare debita domini, quando recompensationem aliquam potest rationabiliter et snaviter exigere. Item hoc probant dicta circa posteriorem sententiam.

20. *An dispensatio illicita sit nulla.* — *Dubii resolutio.* — Sed quæres an dispensatio absoluta in eo easu data sit nulla, nam est illicita, et in hac materia illicitum et nullum videntur converti, ut supra argumentabamur. In contrarium vero facit, quia non omnino deest causa, ut supponitur, unde dispensatio partialis fuisse valida; ergo non est cur tota sit omnino invalida, quia utile per inutile non vitiatur. Responderi potest totum esse invalidum, quia est actus indivisibilis, et ultra potestatem. Item quia non est ulla ratio, propter quam in una parte valeat potius quam in alia; nec significari potest quam obligationem relinquat, vel quam auferat. Nihilominus dicendum censeo, si subdito non constet evidenter de insufficientia causæ, posse sine scrupulo uti dispensatione, propter rationem supra datum, quod potest et debet presumere pro Prælati; si autem constet de insufficientia causæ pro dispensatione, et sufficientia pro commutatione, posse ex vi talis dispensationis uti prudenti arbitrio, et commutationem facere etiam in minus, quia saltem ad hunc effectum poterit esse valida illa dispensatio, et ita omnibus difficultatibus satisfiat.

21. *Quan ob causam teneatur Prælatus cum aliquo absolute dispensare in voto, et non commutare.* — Tertio dicitur, aliquando posse esse causam sufficientem disjunctam (ut sic dicam) ad dispensandum vel commutandum, pro pru-

denti arbitrio Prælati, seu habentis potestatem, et tunc habet locum secunda sententia. Declaratur, nam suppono causam ad dispensandum tales esse posse aliquando, ut non commutare. Ita sumitur ex Cajetano, d. q. 88, art. 12; Navar., c. 12, num. 63, est quae per se satis clara, quia hoc videtur frequentius et ordinarie contingere. Nam si sit votum reale, vix aliquis est tam pauper, qui non possit aliquam partem implere, vel in eadem specie operis, vel in alia per commutationem sine magno gravamine; et idem est cum proportione in votis personalibus, quia semper potest fieri aliquod opus pietatis in alia specie. Et ita vix potest esse causa quae cogat ad tollendam omnino obligationem, nisi interveniant circumstantiae positae in priori assertione, quae rarae sunt. Ex hac vero priori parte sequitur posterior, et eam probat fundamentum Sotii, quia ad fidelitatem dispensatoris pertinet, non liberaliter relaxare debita domini, quando recompensationem aliquam potest rationabiliter et snaviter exigere. Item hoc probant dicta circa posteriorem sententiam.

22. Quarto ergo dicitur, regulariter loquendo, consilium esse non dispensare simpliciter, sed miscere commutationem, quod sufficienter probant usus et alia quae adduximus.

CAPUT XVIII.

UTRUM AD COMMUTANDUM VOTUM IN ALIQUID MELIUS SIT NECESSARIA POTESTAS PRÆLATI, ET CAUSA SPECIALIS?

4. *Quibus modis fiat commutatio.* — Commutatio, ut supra explicatum est, differt a

pura dispensatione, et ideo aliqua de illa in particulari addere necesse est, præsertim quod ad id in quo a dispensatione distinguitur. Sub commutatione autem redempcionem voti comprehendimus; convenit enim cum illa in generali ratione recompensationis, et in subrogatione (ut sic dicam) in obligatione voti, solumque materialiter addit, ut commutatio fiat in pecuniarum solutionem, vel consumptionem in eleemosynis, vel aliis piis operibus, quod ubi fuerit necessarium, dicemus. Hæc igitur commutatio triplex esse potest, scilicet, in melius, in æquale, et in minus; de hac vero ultima jam diximus; de aliis ergo sigillatim dicemus.

2. *Prima sententia.* — In hac ergo quæstione, prima sententia est, votum non posse commutari etiam in evidenter melius sine auctoritate Prælati. Ita sentit Richard., in 4. d. 38, articulo octavo, quæstione prima; dicit enim non oportere id fieri sine auctoritate Prælati; Sylvester autem, *Votum*, 4. q. 7, addit non posse; sequitur Palud., dicta d. 38, disp. 3, circa medium; indicat etiam ibi Major, q. 3, in fine, dum ait, unum modum implendi votum esse petendo commutationem in aliud Deo magis gratum. Et in eamdem sententiam solet citari D. Thomas, qui in d. art. 12, absolute et sine distinctione requirit auctoritatem Prælati ad commutationem. Eamdem sententiam tenet Panormitanus, c. *Scripturæ*, de Voto, n. 2, solumque excipit commutationem aliorum votorum in statum religionis. Idem in c. *Pervenit*, 2, de Jurejur., n. 2, ubi etiam idem tenet Felin., et idem sentit Innocentius, in c. *Debitores*, de Jurejur., ubi ait, posse Episcopum commutare pium juramentum in melius, sicut et votum, et idem sentit in c. 1, de Voto; unde cum in c. *Scripturæ* videtur dicere contrarium, loquitur de speciali commutatione in statum perpetuum religionis, de qua textus ille loquitur.

3. Fundari potest hæc opinio in illa prohibitione Levit. ult.: *Animal autem, quod immolari potest Domino, si quis coverit, sanctum erit, et mutari non poterit, nec melius in malum, nec pejus in bonum.* Secundo, in c. 1, de Voto, ubi Prælati arbitrium postulatur ad commutandum votum in melius. Tertio, ex eodem textu, quia omnis commutatio, etiam in melius, includit dispensationem voti, ut ibi notant Innocent. et Panormit.; nam ita vocatur in illo textu. Quarto, ratione, quia promissio obligat ad solvendum in propria specie, ita ut non satisficiat debitor dando rem me-

liorem sine consensu creditoris, § 1, Inst. Quibus modis tollatur oblig., et l. 2, ff. Si certum petatur, et dictum est superiori tract., lib. 2; ergo etiam in voto non potest fieri talis solutio sine consensu Dei, per eum qui vices ejus tenet. Quinto, non potest quis propria auctoritate commutare jejunum præceptum in melius opus eleemosynæ; similiter non licet mihi commutationem facere rei alienæ in meliorrem, ipso inconsulto, ut vinum ejus accipere, relinquendo loco illius triticum, vel quid simile; ergo similiter, etc. Sexto, alias nulla possent esse vota reservata quoad commutationem in melius; consequens est falsum, ut constat in voto castitatis et religionis, et in professione religionis minus strictæ; nam interdum reservatur Papæ transitus ad strictiores; ergo.

4. *Prima assertio: commutatio voti in melius bonum fieri potest propria auctoritate.* — Nihilominus dico primo: commutatio voti in melius bonum fieri potest propria auctoritate, dummodo evidenter constet de excessu materiæ, seu rei in quam fit commutatio, et commutatio non sit specialiter per Ecclesiam prohibita. Hæc sententia est nunc frequentius recepta; tenet eam Cajet., d. q. 88, art. 12, et in Sum., verb. *Voti commutatio*; Soto, d. libr. 7, q. 4, art. 3; Covar., in cap. *Quamvis pactum*, 1 part., § 3, n. 4; Abul., Num. 30, q. 440; Navar., d. c. 12, n. 73; Angl., secundo tomo, q. de Voto, art. 8, diffic. 4; Cord., in Sum., q. 149; Armil., verb. *Votum*, num. 14; idem Angl., *Votum*, 4, n. 2, ubi ait, sufficere ad hanc commutationem, licentiam petitam, etiamsi non sit obtenta, argumento c. *Licet*, de Regul.; sed non est necessaria illa petitio licentiae extra casum in jure expressum de transitu religiosi ad arctiorem, ubi est specialis ratio et dispositio. Hanc etiam sententiam videtur tenuisse auctor legum Partitarum Hispanie, in l. 7, tit. 8, p. 1, licet Greg. Lop. legem limitare videatur ad casum speciale de commutatione votorum in statum religiosum. Sed licet in textu hoc contineatur, non tamen ut speciale, imo fundatur in universali principio, quod sit licitum votum in melius commutare. Nec D. Thomas est alienus ab hac sententia, licet illam non declaraverit, quia solum loquitur de propria commutatione, quæ aliquam dispensationem involvit, et in qua deliberare oportet, et judicare de beneplacito Dei. In commutatione autem in melius non includitur dispensatio, sed votum in rigore impletur juxta conditionem quam includit, ut ex-